

Muukalaiset omassa maassaan

Anu Laitila
Johtaja
Suomen Viron-instituutti

Kun kolme vuotta sitten muutin Tallinnaan, Euroopan huomio kiinnittyi Luoteis-Viroon, Venäjän rajalla sijaitsevaan Narvaan. Unohdettu, työttömyydestä kärsivä rajakaupunki, jossa 97% asukkaista puhuu äidinkielenään venäjää, kiinnosti yhtäkkiä valtionjohtoja. Venäjä oli edellisvuonna liittänyt Krimin niemimaan itseensä. Virossa arvuuteltiin vironvenäläisten isänmaallisuutta, jos tulisi tosi tilanne. Olisiko Narva seuraava Krim?

Suurlähettiläät tekivät matkoja Narvaan, jonne kaikki maan ongelmat – työttömyys, rikollisuus ja päihderiippuvuus – tuntuivat keskittyneen. Olen sittemmin huomannut, että tuskin missään kaikki paha pesiytyy yhteen paikkaan, ei Virossakaan.

Kun huomioi Viron nopean yhteiskunnallisen kehityksen, huoli ei ollut täysin aiheeton.

Paikalliset vanhemmat eivät esimerkiksi ole tyytyväisiä koulutustasoon, vaan suunnittelevat kaupunkiin yksityiskoulua. Eräs vaikuttaja totesi, että Narvassa kouluopetus tähtää selviytymiseen valtakunnallisista päättökokeista – ei esimerkiksi nuorten kriittisen ajatteluun, argumentointitaitoihin ja itseohjautuvuuteen. Poliittiset voimasuhteet eivät ole muuttuneet 20 vuoteen, mikä vaikuttaa asenteisiin. Lyhyessä ajassa ulkopuoliset kulttuurivaikuttajat ovat kuitenkin alkaneet nähdä Narvassa myös potentiaalia. Tällä hetkellä kaupunki harkitsee mahdollisuutta hakea vuoden 2024 Euroopan kulttuuripääkaupungiksi. Tämä tarkoittaisi kaupunkikuvaan totaalista muutosta, mikä herättää sekä uteliaisuutta että vastarintaa.

Virossa kolmannes asukkaista puhuu äidinkielenään venäjää. Osa heistä on Viron kansalaisia, osa Venäjän, osa paperittomia. Neuvostomiehityksen aiheuttama kahtiajako ei ole kadonnut. Venäjänkieliset elävät vahvasti omassa kulttuurissaan, vironkielisillä on oma, jopa korosteisen vahva kansallidentiteetti. Maassa on edistetty integraatiota jo vuosikausia – keskinkertaisin tuloksin. Vasta Ukrainan tilanteen myötä Viron hallitus kiinnitti asiaan vahvemmin huomiota.

Pohjoismaisesta näkökulmasta Viron kielipolitiikka on ankara. Venäjänkielisissäkin lukioissa 60 prosenttia opetuksesta on oltava viroksi. Kun seuraan Narvan nuorisokeskuksen kielikahvilassa lukioikäisten viron tasoa, havaitsen, että joko 60% sääntöä ei noudateta, tai sitten opetus ei mene perille asti.

Viro on kansainvälisesti profiloitunut edelläkävijämaana, jossa talous kasvaa kohisten ja eletään jo digiaikaa. Valtio on tosiaan velaton mutta kääntöpuolista kerrotaan harvemmin. Kymmenesosa lapsista elää köyhyysrajan alapuolella, sosiaaliturva on olematon. Kun pari vuotta sitten valtion pakolaiskiintiöksi

ilmoitettiin 150, se oli monille liikaa. Euroopan muuttovirroista Viroon rantautui lopulta yhdeksän pakolaisperhettä, joista kukin on sijoitettu huolellisesti eri paikkakunnille.

Monikielisyys on parhaimmillaan yhteiskunnan resurssi ja rikkaus. Virossa se on ollut pahimmillaan poliittisen propagandan väline. Kunnallisvaalien alla paikallinen oikeistopuolue julkaisi vaalimainoksen, jossa virolaisten sanottiin äänestävän Reformipuoluetta ja muunkielisten Keskipuoluetta. Eräässä tutkimuskaavakkeessa ruksittavina kansalaisuusvaihtoehtoina oli ”virolainen” ja ”ei-virolainen”.

Narva ei ole seuraava Krim. Narva Kolledžin rehtori, monikulttuurisuutta tutkinut Kristina Kallas ihmetteli Mürileht-kulttuurijulkaisussa sitä, miksi vironvenäläisten pitää loputtomasti osoittaa uskollisuuttaan Virolle. Viro on vironvenäläisten isänmaa. Samanaikaisesti monet heistä kantavat sydämessään henkilökohtaista suhdetta Venäjän historiaan, kulttuuriin ja kieleen – ei Putinin valloituspolitiikkaan.

Suomessa eletään suoranaista tunnelihuumaa Viroon. Sen toteutuminen liittäisi kaksi kaupunkia, Tallinnan ja Helsingin yhä läheisemmin yhteen. Sen taustalla on myös vahva visio Suomesta ja Virosta osana isompaa kansainvälistä yhteyttä, josta on suora väylä sekä Aasiaan että Eurooppaan. Sitä ennen, tai viimeistään sen myötä, me kumpikin saamme parantaa asennettamme monikielisyyteen ja -kulttuurisuuteen. Suomi on vielä nuori valtio Euroopassa. Se on selvinnyt 90-luvun maahanmuuttopolitiikan ensimmäisistä kasvukivuista, joita Viro paraikaa käy läpi.

Vuosia sitten ranskalainen opettajani totesi, että pystyäkseen tekemään kulttuuriyhteistyötä on hallittava vähintään neljä kieltä. Tuore Finlandia-voittaja Juha Hurme kuvasi suomenruotsalaisen kirjallisuuden merkitystä lohkaisemalla: ”opetelkaa ruotsia, juntit!”. Uskon, että tunneli tarkoittaisi taloutta laajempaa yhteistyötä ja ulottuisi kahta kaupunkia kauemmaksi – se toisi tullessaan kymmeniä uusia vähemmistöjä, uusia kieliä, ja uusia tuulia.

Aiemmin sarjassa julkaistut kirjoitukset löydät [täältä](#).